

Список використаних джерел:

1. Communication from the Commission to the European Parliament, the European Council, the Council, the European Economic and Social Committee and the Committee of the Regions. (2022) *Ukraine relief and reconstruction*. EUR-Lex. available: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content> (Accessed 12/03 /24).

2. Буряк Є.В., Редько К.Ю., Чорновол А.О., Орленко О.В. Соціально-економічні аспекти сталого розвитку України в умовах війни. Наукові записки Львівського університету бізнесу та права, 2022. № 34. URL: <https://nzlubp.org.ua/index.php/journal/article/view/617/568> (дата звернення: 10.03.2024).

3. World Commission on Environment and Development (1987). *UN. Secretary-General. Report of the World Commission on Environment and Development : note / by the SecretaryGeneral.* available at: <https://digitallibrary.un.org/record/139811> (Accessed 12/03 /24).

4. Хвесик М. А., Ільїна М. В., Шпильова Ю. Б. *Соціоекологічні імперативи розвитку сільських територіальних громад* : монографія. Київ : ДУ «Інститут економіки природокористування та сталого розвитку Національної академії наук України», 2019. 302 с.

5. Погрішук Б.В., Мельник В.І., Трачук О.І. Соціальне підприємництво в розвитку екологоорієнтованої економіки України. Збірник наукових праць «Вісник соціально-наукових досліджень», 2023., № 3-4 (86-87). С.49-59.

6. Принципи зеленої післявоєнної відбудови України. <https://ecoaction.org.ua/zelena-vidbudova-ua.html> (дата звернення: 10.03.2024).

ОСОБЛИВОСТІ КЛАСИФІКАЦІЇ ЗБИТКІВ, ЗАПОДІЯНИХ АГРАРНИМ ПІДПРИЄМСТВАМ ВНАСЛІДОК ЗБРОЙНОЇ АГРЕСІЇ РФ

Потривасва Н. В., д.е.н., професор,
Миколаївський національний аграрний університет

Результати військової агресії рф проти України призводять до щоденних втрат в аграрному секторі економіки країни через руйнування або пошкодження будівель та споруд аграріїв, земельних ресурсів, систем меліорації та інфраструктури, а також випадки мародерства. Підприємства змушені переїжджати та переорієнтовувати свої виробництва, реагуючи на виклики аграрної діяльності в період воєнних дій. Ці

наслідки від військової агресії РФ загрожують не лише продовольчій безпеці України, але і світовій продовольчій безпеці загалом.

Збитки – це багатогранна тема, яка глибоко досліджується науковцями у сфері бухгалтерського обліку, економіки, права та інших галузей. Поліщук І. Ю. дає чітке визначення збитків як зменшення вартості майна юридичної чи фізичної особи, що виникає внаслідок перевищення витрат

над отриманими доходами протягом певного часового періоду [1, с. 130]. Дончик М. П. та Коваль І. Ф. акцентують увагу на вартісному грошовому вираженні майнової шкоди, визначаючи збитки як втрати, витрати та недоотримані доходи, що виникають внаслідок порушення цивільних прав та інтересів особи [2, с. 35]. Хомутенко В. П. та Хомутенко А. В. розглядають економічну природу збитків як втрати у формі зменшення вартості майна підприємства, що не має заборгованості (чистих активів) та упущеної вигоди (потенційного зростання чистих активів) [3, с. 85].

Таким чином, з визначень, наведених вище, випливає, що збитками вважаються будь-які втрати, пов'язані зі зниженням вартості майна (активів), незалежно від причин, які їх спричинили. Військові конфлікти в своїй суті пов'язані з екстремальними

обставинами, включаючи руйнування, пошкодження або знищення матеріальних і культурних цінностей [4, с. 68].

За даними Центра досліджень продовольства та землекористування загальні збитки для сільськогосподарського сектора України у 2023 році досягли вражаючої суми – 10,3 млрд доларів. У Звіті під збитками розуміють грошову вартість фізичних активів, пошкоджених або знищених через вторгнення РФ. Це враховує втрати врожаю, знищення сільськогосподарських угідь і їх фактичне виведення з економічного обороту, а також забруднення залишками військової техніки, паливно-мастильними матеріалами, мінами та іншими вибухонебезпечними предметами [5, с. 4]. Розподіл збитків аграрної галузі за категоріями наведено у таблиці 1.

Таблиця 1.

Розподіл збитків аграрної галузі України від військових дій у 2023 році за категоріями

Категорія збитків	Обсяг збитків
Збитки через пошкодження сільськогосподарської техніки, млрд дол. США	5,8
Знищені/викрадені фактори виробництва та вироблена продукція, млрд дол. США	1,97
Збитки через пошкодження зерносховищ, млрд дол. США	1,8
Збитки, завдані багаторічним насадженням, млн дол. США	398,0
Збитки, завдані тваринництву, млн дол. США	254,0
Збитки, завдані аквакультури та рибальству, млн дол. США	35,0

Джерело: складено автором за даними [5, с.8-12]

Основна проблема, з якою стикається аграрна галузь, полягає в серйозних наслідках військових дій, які виражаються у збитках. Класифікації збитків від наслідків військових дій в аграрній галузі притаманні свої особливості. Важливо

зазначити, що у науковій літературі існує чітка диференціація збитків на прямі та непрямі. Прямі збитки – це безпосередні втрати, які можна легко визначити та оцінити (наприклад, втрата майна, пошкодження майна, витрати на ремонт), а непрямими

збитками є опосередковані втрати, які виникають внаслідок прямого збитку (наприклад, втрата прибутку, недоотримані доходи, додаткові витрати) [4].

Збитки, які зазнають аграрні підприємства внаслідок воєнних дій, умовно можна розглядати у трьох аспектах: прямі збитки, непрямі витрати та довгострокові наслідки.

До прямих збитків можна віднести:

1) збитки, завдані зниженням врожаю та пошкодженням сільськогосподарських культур (обстріли, вибухи та інші бойові дії можуть безпосередньо знищити або пошкодити посіви, що призводить до значних втрат врожаю та не лише негативно впливає на доходи фермерів, але й може призвести до дефіциту продовольства, зростання цін тощо);

2) пошкодження та руйнування інфраструктури (зрошувальні системи, елеватори, склади, транспортні маршрути та інші об'єкти критичної інфраструктури можуть бути пошкоджені або зруйновані внаслідок бойових дій, що призводить до перебоїв у виробництві, зберіганні та транспортуванні сільгосппродукції, а також до значних економічних втрат);

3) збитки, завдані тваринництву (загибель тварин внаслідок обстрілів, руйнування ферм та неможливість отримання кормів та ветеринарної допомоги призводять до значних втрат для тваринницьких господарств, що негативно впливає на виробництво м'яса, молока та інших продуктів тваринництва, а також на продовольчу безпеку регіону).

До непрямих збитків (упущеної вигоди) аграрного виробництва внаслідок військових дій належать:

1) зростання цін (війна призводить до зростання цін на паливо, добрива, пестициди, запчастини для сільгосптехніки та інші критично важливі ресурси, що робить ведення аграрного бізнесу значно дорожчим, знижує рентабельність та може призвести до банкрутства фермерських господарств);

2) логістичні проблеми (бойові дії, пошкодження інфраструктури та введені обмеження на пересування призводять до серйозних логістичних проблем, що ускладнює доставку продукції на ринки збуту, робить експорт неможливим або дуже дорогим, що призводить до втрат доходів для фермерів);

3) зменшення інвестицій (невизначеність, пов'язана з війною, та високі ризики інвестування в аграрний сектор призводять до значного скорочення інвестицій, що негативно впливає на розвиток галузі, впровадження нових технологій та оновлення матеріально-технічної бази);

4) втрата робочої сили (переважна більшість працівників аграрного сектору змушені залишити свої робочі місця та виїхати із зон бойових дій в пошуках безпеки, що призводить до дефіциту кадрів, негативно впливаючи на виробництво та збір врожаю).

У класифікації збитків, завданих сільськогосподарським підприємствам, вважаємо за доцільне виокремити довгострокові наслідки бойових дій, а саме:

1) забруднення ґрунту та водних ресурсів (використання хімічної зброї, обстріли складів із добривами та пестицидами, а також руйнування очисних споруд можуть призвести до

серйозного забруднення ґрунту та водних джерел. Це матиме негативний вплив на родючість ґрунтів, якість води та здоров'я людей протягом багатьох років);

2) знищення ґрунтових ресурсів (використання важкої військової техніки, будівництво фортифікаційних споруд та траншей призводить до пошкодження та ерозії ґрунтів. Це зменшує площі орних земель та знижує їхню продуктивність, що може мати довгострокові наслідки для сільського господарства).

Отже, класифікація збитків від наслідків військових дій в аграрній галузі має свої особливості. Варто розподіляти такі збитки не тільки на прямі і непрямі, а додати до класифікації ще й збитки, які мають довгострокові наслідки. Така класифікація збитків, які зазнають аграрні підприємства внаслідок воєнних дій, має важливе значення для побудови системи бухгалтерського обліку збитків для подальшого їх відшкодування країною-агресором.

Список використаних джерел:

1. Поліщук І. Ю. Збитки, їхній економічний зміст та відображення в бухгалтерському і податковому обліках. *Незалежний аудитор*. 2014. № 2 (25). С. 128-132. URL: <http://surl.li/sonznm>
2. Дончик М. П., Коваль І. Ф. Щодо поняття та складу збитків. *Вісник наукового товариства ДонНУ імені Василя Стуса*. 2018. Т. 1, № 10. С. 31-36. URL: <https://jvestnik-sss.donnu.edu.ua/article/view/5453>
3. Хомутенко В. П., Хомутенко, А. В. теоретичні аспекти економічних втрат українських підприємств унаслідок військової агресії російської федерації як предмету судово-економічної експертизи. *Експерт: парадигми юридичних наук і державного управління*. 2023. Вип. 3(21). С. 79-90. URL: [https://doi.org/10.32689/2617-9660-2022-3\(21\)-79-90](https://doi.org/10.32689/2617-9660-2022-3(21)-79-90)
4. Потриваєва Н. Особливості формування витрат з метою оподаткування в умовах воєнного стану. *Обліково-аналітичне і фінансове забезпечення діяльності суб'єктів господарювання: національні, глобалізаційні, євроінтеграційні аспекти* : матеріали Міжнародної науково-практичної інтернет-конференції (м. Миколаїв, 16-17 листопада 2022 р.). Миколаїв : МНАУ, 2022. С. 66-69. URL: <https://dspace.mnau.edu.ua/jspui/handle/123456789/12018>
5. Нейтер Р., Зоря С., Муляр О. Збитки, втрати та потреби сільського господарства через повномасштабне вторгнення : звіт. Кив : Центр досліджень продовольства та землекористування (KSE Агроцентр), 2024. 33 с. URL: <http://surl.li/sonte>
6. Сердюк Б. М., Лещук А. А. Теоретичні основи класифікації збитків. *Ефективна економіка*. 2010. № 10. URL: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=363>